

PREFACI

El dia 20 de gener de 1958 eren oferts a Lluís Nicolau d'Olwer els primers exemplars de dos llibres seus, just acabats de sortir de les premses, en una sessió d'homenatge que tenia lloc, en l'escaïença dels seus setanta anys, a la ciutat de Mèxic — ben lluny, doncs, de la terra que l'havia vist néixer i a la qual havia tothora dedicat els seus afanys d'estudis i de polític.

Un d'aquests llibres — La duquessa d'Atenes i els «documents misteriosos» —, publicat a Barcelona per la Societat Catalana d'Estudis Històrics, filial de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, de la qual Nicolau d'Olwer era membre honorari, intentava d'aclarir un interessant episodi d'història medieval que havia preocupat diversos erudits: els projectes frustrats de matrimoni d'Elionor de Randazzo i la influència que damunt d'aquells exerciren les intrigues de la cort de Joana I de Nàpols.

L'altre llibre, editat per l'Institut Català de Cultura de Mèxic, recollia un conjunt de records de mestres i amics ja traspassats — entre els quals destacaven, amb una llum vivíssima, els d'Antoni Rubió i Lluch i de Manuel Reventós —, records que l'autor aplegava sota el títol evocador de Caliu.

Hauria estat plaent als «Estudis Romànics» de poder sumar-se a la bella i encertada iniciativa de la Societat Catalana d'Estudis Històrics i de l'Institut Català de Cultura de Mèxic, i de presentar també en vida a l'illustre savi, si no exactament en aquella data mateixa, almenys en una altra de no desavinent ni massa allunyada, com hauria pogut ésser, per exemple, la del seu setantacinquenari, una miscel·lània de treballs d'erudició redactats en honor d'ell. L'inesperat decés de Nicolau d'Olwer el 24 de desembre de 1961, però, obligava a convertir el projectat volum d'homenatge en un recull d'estudis dedicats a la seva memòria.

Que la publicació d'aquest recull miscel·lani no cal ésser justificada — com hauria estat també innecessari de justificar la dels dos volums

apareguts el 1958 — semblarà evident a tothom. Ningú no ignora, en efecte, tot allò de què Catalunya — i no tan solament Catalunya — és deutora a Nicolau d'Olwer en el camp de la cultura.¹ Dins els organismes acadèmics, nacionals i internacionals, així com dins les corporacions públiques de què formà part; adés per mitjà de les seves publicacions i dels seus cursos, adés per mitjà de discursos i de conferències; unes vegades amb l'estil propi a l'erudició i a l'alta ciència — un estil que en la seva ploma havia d'esdevenir modèlic —, d'altres vegades, i no poques, amb la vesta escaient — sempre, però, digna — a l'obra de destinació popular; bé residint a la seva terra, bé enyorant-se en la llunyania...: Nicolau ha deixat constància d'una gran activitat, i la seva tasca ha estat sempre de cap de brot.²

I és en ben diversos camps de treball que aquesta activitat ha cercat ocasió de manifestar-se. En el de la filologia grega, a la qual Nicolau dedicava la seva tesi doctoral, concernent al teatre de Menandre, així com diverses notes sobre inscripcions gregues a Catalunya i algun apunt sobre manuscrits grecs custodiat en biblioteques barcelonines, sense oblidar les seves profitoses revisions de textos i traduccions dins la sèrie grega de la Fundació Bernat Metge. En el de la llengua i la literatura llatina medieval — cal recordar que Nicolau ocupà la càtedra d'aquesta disciplina a la Universitat Autònoma de Barcelona —, amb contribucions a la coneixença dels escriptors llatins de la nostra terra, entre elles la dedicada a l'escola poètica de Ripoll en els segles X-XIII; amb notes lexicogràfiques com, al costat d'altres, l'edició dels glossaris de Ripoll, i també amb estudis de grans figures europees com el no totalment acabat sobre Abelard, encara inèdit, que l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS confia, de tota manera, de poder publicar dins un breu termini. En el de la història literària de Catalunya, a la qual — fruit dels excel·lents ensenyaments dels Estudis Universitaris Catalans — aportava les seves primeres publicacions erudites, que havien de prosseguir abundantment, i entre les quals — al costat d'inte-

1. Deliberadament deixem ací de banda tot esment a les activitats de Nicolau d'Olwer altres que les estrictament científiques o culturals.

2. A manca d'una biografia completa de Nicolau, hom pot consultar: els articles apareguts a «Pont Blau», de Mèxic, sota els epígrafs *En la mort de Lluís Nicolau d'Olwer* (per Rafael Tasis, M. Alcàntara i Gusart i Josep Trueta, núm. 109, gener 1962, pàgs. 2-7) i *Reflexions sobre Lluís Nicolau d'Olwer* (per Ramon Xuriguera i Cèsar Pi-Sunyer, núm. 111, març 1962, pàgs. 73-76) — aquests darrers seguits d'una ben útil *Cronologia de la vida i les obres de Lluís Nicolau d'Olwer* (pàgs. 76-79); el breu assaig *Lluís Nicolau d'Olwer historiador de la literatura catalana*, de Joaquim Molas, publicat dins «Serra d'Or», de Montserrat (2.ª època, any V, núm. 1, gener 1963, pàgs. 37-39), i l'evocació que n'ha fet Domènec Guansé en *Abans d'ara: Retrats literaris* (Barcelona, Col·lecció La Mirada, 1966), 69-78. Una necrologia de Nicolau serà publicada dins l'«Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans» de 1962, en preparació.

ressants apunts i edicions referents als trobadors catalans, a Ramon Llull, a les cròniques, a la poesia i a la novellística medievals, als humanistes, a la Renaixença, etc., aplegats després alguns d'ells en volum —destacava una Introducció al estudio de la literatura catalana, ben estructurada i plena de novetat, una part de la qual havia d'ésser posteriorment reelaborada sota el títol de Literatura catalana: perspectiva general, i més tard novament, encara, sota el de Resum de literatura catalana. En el de la lingüística general, sobre la qual publicava un excellent manual de divulgació. En el de la història medieval, amb obres tan reeixides com L'expansió de Catalunya en la Mediterrània oriental. En el de la historiografia americana, encara, els darrers anys —conseqüència de la seva residència a Mèxic—, amb treballs sobre els cronistes d'Índies i edicions d'alguns de llurs textos.³

No totes les disciplines en què Nicolau d'Olwer havia manifestat la seva intel·ligència i la seva activitat, però, podien ésser acollides en la nostra miscel·lània: l'àmbit naturalment restringit dels «Estudis Romànics» impossibilitava l'admissió de treballs que no es referissin estrictament a les llengües i les literatures romàniques, o bé, ampliant excepcionalment en aquesta ocasió el camp d'estudi de la revista, a la llengua i la literatura llatina medieval. Ni tampoc el nostre homenatge no ha pogut ésser obert a una lliure col·laboració, que hauria esdevingut nombrosa i certament de sostinguda qualitat; hom ha acceptat només l'aportació dels col·legues i dels deixebles de Nicolau d'Olwer: dels col·legues a l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS —de la Secció Filològica del qual era membre—, a la Societat Catalana d'Estudis Històrics —de la qual era membre honorari—, a la Universitat de Barcelona —de la qual havia estat professor—, a la Unió Acadèmica Internacional —la presidència de la qual havia ocupat durant un trienni— ...; i dels deixebles a l'aula, però també en els llibres.

Per depassar, doncs, els límits temàtics imposats al nostre recull, no hi han pogut ésser admesos els treballs que ens oferien els senyors Agustí Duran i Sanpere, Ramon d'Abadal i de Vinyals, Pere Bosch i Gimpera, Josep de C. Serra i Ràfols i Miquel Coll i Alentorn, membres de l'INSTITUT. A causa de no haver estat acabades a temps, d'altra banda, no han pogut tampoc ésser incloses a la miscel·lània les contribucions que esperàvem del cardenal Anselm M. Albareda (Ciutat del Vaticà), de monsenyor Higiní Anglès (Roma), del P. Miquel Batllori (Roma) i dels professors

3. Hom compila actualment una bibliografia completa de l'obra extensa i dispersa de Nicolau. Mentrestant, pot ésser consultada, fins a l'any 1932, la llista de títols publicada dins *L'Institut d'Estudis Catalans: els seus primers XXV anys* (Barcelona 1935), 294-296, i també la més breu, però estesa fins al 1958, que encapçala *Caliu: Records de mestres i amics* (Mèxic 1958); 7-8.

Ramón Menéndez Pidal (Madrid), Jean Boutière (París) i Günter Reichenkron (Berlín); el professor Paul Lehmann (Munic), que ens havia promès amb entusiasme la seva col·laboració, traspassà dissortadament abans de poder trametre el seu treball. D'altres estudiosos, encara, impossibilitats per tasques més urgents de participar en aquests volums, ens feien constar llur adhesió a l'homenatge: Dámaso Alonso (Madrid), Kurt Baldinger (Heidelberg), Andreas Blinkenberg (Aarhus), Manuel de Paiva Boléo (Coïmbra), Camille van Deyck (Anvers) †, Pierre Gardette (Lió), Samuel Gili i Gaya (Madrid), Erich Köhler (Heidelberg), Heinrich Kuen (Erlangen), Kazimierz Kumaniecki (Varsòvia), Angelo Monteverdi (Roma), Georges Straka (Estrasburg), Veikko Väänänen (Hèlsinki) i Paul van de Woestijne (Gand) †.

Així i tot, els Estudis de llatí medieval i de filologia romànica dedicats a la memòria de Lluís Nicolau d'Olwer apleguen quaranta-vuit contribucions d'autors de diversos països. Amb el cor trist hem de lamentar que dos dels estudiosos que amb més d'interès i d'afecte havien preparat llur aportació — l'eminent occitanista Kurt Lewent, de Nova York, i el gran humanista Berthold Louis Ullman, de Chapel Hill — no puguin ja, dissortadament, veure publicats llurs articles: el primer, vell d'anys i ric de ciència, finia els seus dies, el 1964, en la seva pàtria d'adopció; el segon, en ple neguit de treball, s'extingia, el 1965, a Roma — lluny, doncs, de la seva llar —, on havia acudit, com d'altres vegades, en pelegrinatge científic.

L'inevitable retard amb què acostumen a aparèixer els «Estudis Romànics» s'ha vist sensiblement augmentat en aquests dos volums a causa d'un lamentable incident, que no cal reportar ací, pel qual quedaven immobilitzats durant un cert temps, i fora del nostre abast, els originals rebuts dels professors P. Aebischer, G. Hilty, H. Kröll, K. Lewent, H. Meier, E. von Richthofen i H. Sten, així com un del professor Ernst Gamillscheg sobre sintaxi espanyola. D'alguns d'aquests treballs en rebíem després noves còpies per part dels autors; els altres pogueren ésser recobrats, uns mesos més tard, gràcies a unes eficaces gestions, que no sabríem deixar d'agrair en aquestes pàgines. El treball del professor Gamillscheg, però — el primer precisament que havia arribat a les nostres mans amb destinació a aquesta miscel·lània —, roman encara malauradament inabastable per a nosaltres; els «Estudis Romànics» es faran un honor de publicar-lo, en un dels volums vinents, així que els serà permès de disposar-ne de l'original.

Abans de cloure les presents ratlles ens cal regraciar cordialment tots els qui han fet possible la publicació dels Estudis de llatí medieval i de filologia romànica dedicats a la memòria de Lluís Nicolau d'Olwer:

PREFACI

en primer lloc, naturalment, els autors dels quaranta-vuit treballs que en formen el contingut, però també, i amb no menys afecte, aquells altres que han volgut ajudar-nos en la lenta, penosa i obscura preparació dels dos volums, així com els qui no han cessat d'estimular-nos en la nostra tasca i els qui s'han fet un deure de cooperar materialment, si d'altra manera no, a la publicació d'aquests escrits en honor d'un mestre insigne.⁴

R. A. i S.

Barcelona, gener 1966.

4. Seria injust de no recordar-ne ací els noms: senyores Joaquina Puig vídua de Martorell, Carme Font de Sabaté i Assumpta Martorell de Sabaté; senyorettes M. Pilar Herp, M. Montserrat Martí i Bas, Adela Ramon i Maria Riera i Llorca; senyors Manuel Alcàntara i Gusart, Lluís d'Alòs-Moner, Manuel Alvar, Joan Anglada, Eduard Artells, Ramon Bardés, Josep Borrell i Macià, Joan Botey, Agustí Bou i Tort, Jordi Cantó, Jaume Carner i Suñol, Rossend Carrasco i Formiguera, Lluís Carulla i Cañals, Pere Català i Roca, Joan B. Cendrós i Carbonell, Ferran Cuito, Joan Escofet i Soler, Francesc Esteve i Gálvez, Miquel Ferrer, Eufemià Fort i Cogul, Joan A. Maragall, Ricard Margarit, Agustí Marí i Guinart, Josep Mascaró i Pasarius, Fèlix Millet i Maristany, Lluís Moles, Antoni Molins i Salillasera, Angel Morell i Pujals, Antoni Parramon i Tubau, Ramon Peypoch, Cèsar Pi-Sunyer, Francesc Pujol i Algueró, Ramon Pujol i Alsina, Vicenç Riera i Llorca, Pau Riera i Sala, Rossend Riera i Sala, Mañuel Riu i Riu, Josep Romeu i Figueras, Octavi Saltor i Soler, Josep Serra i Rosselló, Santiago Sobrequés, Rafael Tasis, Felip Teixidor, Francesc Tiana i Clapés, Maurici Torra-Balari i de Llavallol, Domènec Valls i Taberner, Josep Valls i Taberner, Joan Vallvé i Creus, Marc-Aureli Vila i Ramon Xuriguera.